

AWARDING THE ATTORNEY'S FEES IN THE ROMANIAN CIVIL TRIAL, CREATING CONSISTENCY IN THE ROMANIAN COURTS PRACTICE

Beatrice Onica Jarka*

Abstract

The article focuses on the practice of the Romanian Courts in awarding the attorneys' fees of the awarded litigating party in the Romanian civil trial and the dichotomy between the different approaches of the attorney's fees incurred by the awarded litigating party. An analysis of the criteria used for obliging the default litigating party to pay the attorneys' fees of the awarded litigating party as judicial expenses shall be made to show the interdependence of the material provisions governing the legal assistance contract and the procedural relation created between the default litigating party and the awarded litigating party in the civil trial. The article shall consider the lack of substance of the abuse of law and the delictual liability as a reasoning used by the Romanian Courts in decreasing or not awarding the attorneys' fees as judicial expenses for the awarded party and the criteria applied by the European Court of Human Rights for such cases as an instrument of creating consistency in the Romanian Courts practice in this field.

Key words: attorneys, fees, decreasing, Courts, practice

INTRODUCTION

The relevance and applicability of article 274 para. 3 from the Romanian Civil Procedural Code (RCPC) is still a matter of controversy left at the subjective will of the judges in the Romanian Civil Trial.

According to article 274 para.3 RCPC *“the judges have the right to increase or decrease the attorney's fees, according to the fees provided in the table of the minimal attorneys, whenever they shall consider with reasoning that the attorneys fees are in an inappropriate disproportion small or high with the value of the claim or the work done by the lawyer”*. Article 274 para.3 RCPC is applicable only for the attorney's fees of the awarded litigating party in the Romanian civil trial to be paid by the losing litigating party.

The application of the said provisions in the sense of increasing the attorney's fees requested by the awarded litigating party is not an issue, as it probably never happened. A reason may be that the courts do not feel tempted to extra value the attorneys work.

On contrary, the decreasing of the attorney's fees by the courts according to article 274 para.3 RCPC has become one of the most practiced judge action in the Romanian civil trial. Such action has resulted many times in arbitrary application of this article in the mentioned sense and has materialized in an inconsistency of practice at the different level of civil jurisdiction and in the infringement of fundamental procedural warranties, as we shall further present.

The paper has a strong relevance from the point of view of the existing practice and the possibility to create consistency in such practice in relation to the existing legal instruments for creating consistency.

* Lecturer, Ph.D., Law Faculty, “Nicolae Titulescu” University, Bucharest (e-mail: beatrice.onicajarka@cunescu.ro).

LITERATURE REVIEW

In the specific doctrine, the subject of the right of the Courts to decrease the attorneys' fee has been few times approached. We make this qualification based on the fact that, the content of article 274 para.3 RCPC has existed in this form since early 1989. There are several articles written on this aspect, which concentrate on elements of material law used in the appreciation of the criteria presented by article 274 para.3 RCPC by the Courts. The doctrine as such is expressed within this paper, as it is the point for starting the analysis of the Courts' practice in this sense.

THE CONTENT OF ARTICLE 274 PARA.3 RCPC

Article 274 para.3 RCPC provides for a right of the judges to increase or reduce the attorneys' fees of the awarded litigating party to be supported by the losing litigating party. An opinion in the doctrine¹ is that the courts are not obliged to reduce or increase automatically the attorneys' fees and they can opt in doing so at their own discretion. Such interpretation is giving rise to different procedural aspects regarding the exercise of this right by the court *ex - officio* or at the request of the parties in the trial and the rights to a fair trial by providing the necessary evidences. We shall further comment on this aspect.

Article 274 para.3 RCPC provides also for the following criteria of appreciation to be used by the Courts in exercising the said right as:

- a). the table of minimal attorneys' fees which does not longer exist, and
- b). the appreciation of an inappropriate disproportion between the attorneys' fees and the value of the claim or the work done by the attorney.

The application of the mentioned criteria is a very controversial issue, which gives room to the court to use arbitrary in applying article 274 para.3 RCPC as we further shall see.

Article 274 paragraph 3 RCPC stipulates also that any decision based on this article has to be reasoned by the court.

THE MAIN TRENDS IN A AWARDING THE ATTORNEYS FEES AS JUDICIAL EXPENSES IN THE ROMANIAN CIVIL TRIAL

The main trends in applying article 274 para.3 RCPC are the following:

Non-applicability of article 274 para.3 RCPC with the reasoning that the relationship between the client and the attorney, including the quantum of the fee, represents the rule of the parties with the consequence that the judge cannot reduce the quantum of such fee.

Applicability of article 274 para.3 RCPC in the sense that the judges are entitled to decrease the attorney's fees and that by doing so the judge does not interfere with the juridical relationship existing between the attorney and his client, but only disposes in connection to what will be the extent to which such fees shall be supported by the losing litigating party in the trial.

A. The first trend has been confirmed in practice in 1996 by the Supreme Court of Justice Commercial Section decision no. 914/1996 and followed further in the practice of lower or higher Courts.

¹ See Victor Ursa, Valentina Deleanu, The Rights of the Courts to increase or decrease the judicial expenses represented by the attorneys' fees (Dreptul instanțelor de judecată de a mări sau micșora cheltuielile de judecată reprezentând onorariul de avocat), published in the monthly Review „The Law” no 6/1978, p. 14-18.

Such opinion criticized by doctrine² is reasoned on the provisions of Law no. 51/1995 regulating the lawyer's profession and the Statute of lawyer's profession which provides according to article 30 that, the contract between the attorney and his client cannot be interfered or controlled, directly or indirectly by no state organ and that, the complainants regarding the attorney's fees may be solved by the Bar Association organs, only.

The critics to such opinion were in the sense that in the civil trial the attorney's fees of the awarded litigating party issue gives birth to two different juridical relations. The first is a material law contractual relation between the attorney and his client. The second is a procedural relationship born between the losing litigating party and the awarded litigating party based on procedural default, according to which defaulting litigating party has to support the legal expenses including attorneys' fees, incurred by the awarded litigating party. The two relations are separate one of another and the reducing of the attorney's fees by the judge in the trial does not modify or otherwise impede the contractual relation between the attorney and his client which establishes such fees.

We do not fully agree with the opinions expressed in the criticism to the first trend Court practice. It is true that within the procedural relation between the parties, the judges award fully or partially the attorneys' fees of the awarded litigating party, but implicitly by doing so, the judge also considers the contractual relation between the attorney and his client. The very criteria provided by article 274 para.3 RCPC are criteria according to which the relationship between the attorney and his client is evaluated by the judge. The Court, in appreciating the inappropriate disproportion between the attorney's fees and the value of the claim or the work of the attorney, analysis the main elements of the legal assistance contract the object of the price established by the attorney and his client. By awarding fully or partially the attorney's fees, as judicial expenses to be supported by the losing litigating party, the Court is actually appreciating on the evaluation of the attorneys' work agreed by the attorney and his client by the very contract, which establishes according to the law of lawyers' profession a relation free of interference by the authorities.

According to article 132 para.2 from the Statute of lawyers' profession the attorney's fees are to be established according to the difficulty, the complexity or the duration of the case. Further, according to para.3 of the same article 132, the attorney's fees are to be established depending of each of the following elements: time and the volume of work for the fulfillment of the attorney's mandate or the activity requested by the client, the nature, novelty or difficulty of the case, the importance of the interests of the case, the situation that the acceptance of the mandate given by the client stops the attorney to accept a similar mandate from another person, the notoriety, titles, work experience, reputation and the specialization of the attorney, the cooperation with other experts and specialists imposed by the nature, object, complexity of the case, advantages and results obtained for the profit of the client following the attorney's work, financial situation of the client, time limits within which the attorney performs the legal services.

As such elements provided in the Statute of lawyers' profession are sufficient legal grounds for the establishment of the attorney's fees, it seems that the Courts are using a double standard specific to the procedural framework created by article 274 para.3 RCPC when it decides on the reduction of the attorneys' fees or, are in fact censoring the attorneys' fees based on the very specific legal criteria used by the attorney to establish his fees in the legal assistance contract.

² See Șerban Beligradeanu, The right of the Court to apply article 274 para.3 from the Civil Procedural Code after the entry into force of Law no. 51/1995 (Dreptul instanțelor judecătorești de a aplica art. 274 alin.3 Codul de Procedura Civilă după intrarea în vigoare a Legii nr. 51/1995), published in the monthly Review „The Law” no 6/1997, p. 31-35, see also Gabriel Boroi, Octavia Spineanu – Matei, Commented Codes – The Civil Procedural Code, Editura Ch Beck, București 2005, p 426 – 429,

We are inclined to consider that Courts by reducing the attorneys' fees are reviewing actually the legality of the way in which the attorney and his clients applied the core elements of article 132 from the Statute of lawyers' profession when they concluded the legal assistance contract.

B. The second trend in the Court practice³ in this field is in the favor of increasing or reducing the attorney's fees by application of article 274 paragraph 3 RCPC. The reasoning supporting such findings is either a simple reference to the said article, a basic review of the criteria provided in the said article or an elaborated explanation which includes the abuse of right theory⁴.

THE EXERCISE OF THE COURT'S RIGHT TO DECREASE THE ATTORNEYS' FEES OF THE AWARDED PARTY IN THE ROMANIAN CIVIL TRIAL

1. Reasoning

1.1. Basic Appreciation

As mentioned above, in many cases the Courts use as reasoning for the reducing of the attorney's fees either a simple reference to article 274 paragraph 3 RCPC without further reasoning or, a reference to their right to appreciate on this aspect. In other cases, the Courts limit themselves to a conclusion that the attorney's fees are disproportionate⁵ with the lawyers' work or the value of the claim.

Such basic reasoning represents an obvious infringement of the very provisions of article 274 para.3 which states that, any decision of increasing or decreasing the attorney's fees has to be reasoned. Such reasoning cannot be a superficial one. It is accepted in the doctrine⁶ since a long time that such reasoning should be supported on the entire case situation and the evidences administered in the case. The necessary elements to be considered in such reasoning are: the modality in which the establishment of the fees is done and the competence of those which establishes the fees, the complexity of the high qualified work, the experience and the level of the professional education of the attorney, the proportionality⁷ of the fee with the volume of work for the preparation of the defense in the case, determined by complexity, difficulty and novelty of the litigation.

³ See the Minute of the meeting from the Superior Counsel of Magistrates and the members of the Commission for creating consistency in the judicial practice with the President of the Romanian High Court of Justice and Cassation and the representative of the Prosecutor office attached to Romanian High Court of Justice and Cassation and the presidents of the civil section, labor conflicts and insurances of the appeal courts for the discussion of the problems of inconsistency in the judicial practice, dated June 11, 2008,

⁴ See High Court of Justice and Cassation, Civil and Intellectual Property Section Decision no. 2420 dated 11th of April 2008, which states that "*article 274 paragraph 3 is intended to preempt the abuse of right, by using the attorney's fees for other purpose than the use of a qualified judicial assistance during a trial.*"

⁵ See the Galati Appeal Court / Commercial, Maritime and Fluvial Section Civil Decision no. 1993 dated May 2005 by which it is stated that "*...the attorney fee awarded by the bankruptcy judge is obviously disproportionate with both the volume of the attorney's work and the value of the debt.*"

⁶ See Victor Ursa, Valentina Deleanu, *ibid.*

⁷ See High Court of Justice and Cassation, Civil and Intellectual Property Section Decision no. 2420 dated 11th of April 2008.

1.2. Abuse of law and delictual liability,

Another reasoning used for the reducing the attorney's fees, refers to the abuse of law in consideration of the delictual liability. As stated in the High Court of Justice and Cassation, Civil and Intellectual Property Section Decision no. 2420 dated 11th of April 2008, the provisions of article 274 para.3. RCPC are intended to preempt the abuse of right.

According to the doctrine⁸ and jurisprudence⁹, the foundation of awarding the judicial expenses is the procedural default of the losing litigating party. The procedural default makes the legal assistance contract concluded between the attorney and the awarded litigating party to produce effects on the losing party, according to a principle, which rules the reparation of the damage in the delictual liability field - the reparation in full of the produced damage.

Following the said theory, the right to claim the recovery of the damages produced by an delictual fact, as any subjective civil right, may be exercised abusively. The sanction for the abusive use of a right is according to the Romanian Civil law and Romanian Civil Procedural Law the obligation to support the damages produced by the delictual fact. This means that, in a presumption of abuse of right whenever the Court considers so, according to the basic criteria of article 274 para.3 RCPC or developed criteria of the same article in the light of article 132 from the Statute of lawyers' profession, considering the delictual liability of the awarded party, the attorneys' fees paid by the latter to his/her lawyer shall be reduced.

2. Material and procedural aspects

The theory of abuse of law in consideration of the delictual liability, applicable according to article 274 para.3. RCPC gives rise to a series of material and procedural issues overlooked by the practice and doctrine.

The attorney's fees may be granted based on the express request in this sense of the awarded litigating party. The attorney's fees quantum is either requested within the main civil trial, in the end of the debates in the conclusion phase, when the quantum of such fees and other judicial expenses is known, or based on a separate application in a new trial.

The litigating parties opt usually for the first possibility and request as a supplementary claim to the main claim of the Court application the judicial expenses which include the attorney's fees. As mentioned, the quantum of the attorney's fees together with the evidences proving the quantum is identified in writing in the conclusions phase. The litigating parties request judicial expenses orally without ever identifying the quantum of such judicial expenses which include the attorney's fees. Therefore, at the conclusions phase, any of the litigating parties has no clue of the quantum of the fees requested by the other party and therefore it is not able to express any point of view on such request. On the other side, the litigating parties have no clue in such phase before a Court decision is taken, whether the abuse of law in consideration of the delictual liability mechanism provided by article 274 para.3 RCPC shall be triggered by the court and no defense of any kind may be made to counter argue against such mechanism.

The abuse of law considering the delictual liability involves materially several cumulative conditions as the existence of a delictual fact, the damage, the causality between the delictual fact and the damage and last but not the least, bad faith¹⁰.

⁸ See Gabriel Boroi, Octavia Spineanu – Matei, *ibid*.

⁹ See High Court of Justice and Cassation, Civil and Intellectual Property Section Decision no. 2420 dated 11th of April 2008.

¹⁰ See Ion Deleanu, *Treaty of Civil Procedure I*, IV-th Edition, revised, completed, updated, Editura Servo Sat 2004, p. 590, see also Viorel Mihai Ciobanu, Gabriel Boroi, *Civil Procedural law, Selective Course*, Edition 3, Editura All Beck 2005, p. 50

All these conditions are appreciated by the Court in the absence of any evidence expressly submitted on this issue by any of the parties and in absence of any written or submission on this issue.

The exercise of the Courts' right according to article 274 para.3 RCPC defies not only the fundamental principles, which governs the Romanian Civil Trial as contradictorality, the active role of the Court (article 129 para.5 RCPC), the oral character of the proceedings, equality of the parties, the right to defense. The exercise of the Courts' right according to article 274 para.3 RCPC defies the constitutional rights of the parties and the fundamental human rights as the right to a fair trial¹¹.

The separate application for judicial expenses including attorney's fees in a separate trial gives the parties the rights to know the claims of the awarded party regarding the attorney's fees incurred with the occasion of the main trial. Nevertheless, almost never the defenses of the losing party are based on abuse of law. By applying article 274 para.3 RCPC considering abuse of law and delictual liability, without informing the parties within the trial referring to the claim of the attorneys' fees, the Courts continues to infringe contradictorality of the proceedings, the own active role of the Courts, the oral character of the proceedings, equality of the parties, the right to defense. In the end of the debates about the proportionality or non proportionality of the attorney's fees relative to work of the attorney, or the value of the claim, the awarded party may find herself in a situation when the attorneys' fees are decreased or even not granted, based on a presumed delictual fact committed with bad faith, elements which are never discussed within the said trial.

There are even situation when the right to appeal does not exist anymore in case of decisions reducing the attorney's fees according to article 274 para.3 RCPC. It is the case of the Court decisions pronounced in the extraordinary appeals phases of civil trials.

THE CONSTITUTIONALITY OF ARTICLE 274 PARA. 3 RCPC

In 2005, the Constitutional Court jurisdiction has been triggered with an application by exception of non-constitutionality way, regarding the constitutionality of article 274 para.3 RCPC. The constitutionality of the said provision was challenged in relation to article 11 para.2, 21, 24, 31 para.3, 52 para.1 from the Romanian Constitution. By the decision no. 401 dated 14th of July 2005, the Constitutional Court decided that the only article with relevance to the constitutionality of article 274 para.3 RCPC is article 24 para.2. from the Romanian Constitution which states the rights of the parties to be assisted by an *ex-officio* or chosen attorney and rejected the application, considering article 274 para.3 RCPC constitutional.

The constitutionality of article 274 para.3 has been further challenged in 2007 in relationship to articles 15 para.1, 16 para.1., 24 para.2, 44 and 45 from the Romanian Constitution, when again the Constitutional Court¹² has rejected the application and considered mainly the reasoning given in the Decision no. 401 dated 14th of July 2005 is still applicable in this sense.

The reasoning of the Court is obviously very superficial, as various aspects of the right of the Courts to censor, reduce the attorney's fees commented above had not been even approached.

¹¹ The equality of arms in the case of Křemárand others v. the Czech Republic, the Court stated that "A party to the proceedings must have the possibility to familiarize itself with the evidence before the court, as well as the possibility to comment on its existence, contents and authenticity in an appropriate form and within an appropriate time, if need be, in a written form and in advance"

¹² See for further details the Constitutional Court Decision no. 493 din 29.05.2007.

CRITERIA APPLIED BY THE EUROPEAN HUMAN RIGHTS COURT

For the rejection of the non-constitutionality exception, in front of the Constitutional Court, the Public Ministry and the Court itself invoked the practice of the European Human Rights Court (EHRC) of reducing the attorney's fees. Such practice obviously exists but the criteria used by the European Human Rights Court are different from those used by the Romanian Courts.

The criteria used in the practice of EHRC, refers to the reality, necessity and reasonable character¹³ of the judicial expenses including the attorney's fees.

If the reality and necessity of the judicial expenses are elements applicable in the Romanian legal system, the reasonableness is a criterion not familiar to the Romanian legal system, which is a Roman law based system. Reasonability is a common law concept, which was taken over without clarification in the Romanian law and in Romanian Courts practice, especially in relation to the art.6 of European Convention of Human Rights application and interpretations by the EHCR.

DE LEGE FERENDA

The draft of the future Romanian Procedural Civil Code does not give up on the provisions existing in the present code and apparently introduces more criteria for the evaluation of the attorney's fees in the process of diminishing these expenses.

In this sense, article 438 para.2 from the draft provides "that the Court may decrease partially, even *ex-officio*, with motivation, the attorneys' fee, when such fee is expressly disproportionate with the value or the complexity of the case or with the activity rendered by the attorney, considering the circumstances of the case".

In the end of para. 2 from article 438 it is provided that, the Court action shall not affect the relation between the attorney and his client.

According to article 439 from the draft, the evidence regarding the existence and the size of the judicial expenses including those referring to the attorneys' fee has to be made the latest at the end of the debates on the merits.

The proposal of the new form of the existing article 274 para.3 RCPC does not solve the numerous material and procedural law issues raised in this article. Except for clarifying the fact that the Courts could exercise this right *ex-officio* or at the request of the other party and except for introducing the criteria of complexity and circumstances of the case, the text still maintains space for infringing the fundamental principles of the civil trial as contradictoriness of the proceedings, the oral character of the proceedings, equality of the parties, the right to defense and shall cause similar criticism in the future.

INSTRUMENTS FOR CREATING CONSISTENCY IN THE PRACTICE OF THE ROMANIAN COURTS

The available instruments for creating the consistency in the practice of the Romanian Court are the appeal in the interest of the law provided by article 329 RCPC and the mechanism provided by the European Convention of Human Rights.

The appeal in the interest of the law provided by article 329 RCPC is under the jurisdiction of the United Sections of the High Court of Cassation and Justice according to article 25 from the

¹³ See Sabou and Parcalab vs. Romania, application no. 46.572/99, European Human Rights Decision dated 28.09.2009, published in Official Monitory, First Part no. 484 from 08/06/2005.

Law no. 304/2004 and can be triggered exclusively by the General Prosecutor attached to the High Court of Cassation and Justice or by the management colleges of the Appeal Court.

Despite its continuous procedural improvement, the European Convention of Human Rights mechanism still involves different phases and poses difficulties.

Both instruments are time consuming and imply consistent limitations and frustrations for the litigating party.

CONCLUSIONS

The right of the Courts to reduce the judicial expenses consisting of attorneys' fee represents in the form provided by article 274 para.3 RCPC a constant source of judicial insecurity practically affecting the relationship between the attorney and its client.

We are of the opinion that the Court should have the right to censor the attorneys' fee in a trial. Nevertheless, such right has to be exercised with care and only by giving to the party involved the right to defend its position in case the other party or the Court considers the attorneys' fees requested are disproportionate in relationship with the value of the case, the attorney work or other criteria.

The situation may be remedied either by using an instrument of creating consistency in the practice of the Court, or by proposing a new text of the said article which shall provided that challenge of the attorneys' fee is acknowledged by the parties in the trial and debated over with the exercise of the defense right on this aspect and the possibility to use also the legal criteria provided by article 132 from the Statute of lawyers' profession.

Maintaining this situation of judicial insecurity shall pose difficulties in the relationship between the attorney and its client regarding the recovery of the judicial fees in their entirety in the civil trial for fees contractually established according to the law and declared as such for taxation purposes.

ACORDAREA CHELTUIELILOR DE JUDECATĂ CONSTÂND ÎN ONORARIUL AVOCAȚILOR ÎN PROCESUL CIVIL ROMÂN, CREAREA UNEI PRACTICI UNIFORME A INSTANȚELOR DIN ROMÂNIA

Beatrice ONICA JARKA*

Abstract

Articolul vizează analiza practicii instanțelor din România în ceea ce privește acordarea onorariilor avocaților părții în favoarea căreia s-a pronunțat soluția în procesul civil român și a dihotomiei între diferitele abordări în ceea ce privește acest aspect. Analiza criteriilor folosite de instanțele de judecată pentru a obliga partea care a căzut în pretenții să suporte cheltuielile de judecată constând din onorariile avocaților părții în favoarea căreia s-a pronunțat instanța drept cheltuieli de judecată va fi făcută astfel încât să evidențieze interdependența dispozițiilor de drept material care guvernează contractul de asistență juridică și relația procedurală creată între partea căzută în pretenții și cea în favoarea căreia a fost pronunțată soluția în cadrul procesului civil. Articolul va analiza lipsa de substanță a utilizării conceptelor de abuz de drept și de răspundere civilă delictuală drept considerente ale instanțelor românești în motivarea reducerii sau neacordării onorariilor avocaților ca și cheltuieli de judecată pentru partea în favoarea căreia se soluționează procesul cât și criteriul folosii de Curtea Europeană pentru Drepturile Omului în asemenea cazuri ca un instrument de uniformizare a practicii instanțelor de judecată românești în acest domeniu.

Cuvinte cheie: avocați, onorarii, reducere, instanțe, practica

INTRODUCERE

Relevanța și aplicabilitatea articolului 274 alin. 3 din Codul Român de Procedură Civilă („CRPC”) reprezintă în continuare o controversă care este lăsată la latitudinea interpretării subiective a judecătorilor în procesul civil român.

Conform articolului 274 alin. 3 CRPC „Judecătorii au dreptul să mărească sau să micșoreze onorariile avocaților, potrivit cu cele prevăzute în tabloul onorariilor minimale, ori de câte ori vor constata motivat că sunt nepotrivit de mici sau de mari, față de valoarea pricinii sau munca îndeplinită de avocat.” Articolul 274 alin. 3 CRPC este aplicabil doar cheltuielilor de judecată constând din onorariile avocaților părții în favoarea căreia a fost soluționată cauza și care se suportă de partea care a căzut în pretenții.

Aplicabilitatea dispoziției invocate în sensul creșterii onorariilor avocaților solicitate de către partea în favoarea căreia a fost soluționată cauza nu a provocat niciodată discuții deoarece cel mai probabil nu a fost luată în considerare ca opțiune de către instanțele de judecată. Unul dintre motivele care ar susține o asemenea opinie ar fi acela că instanțele de judecată nu sunt tentate să evalueze în sens superior munca prestată de avocați.

La polul opus, micșorarea onorariilor avocaților de către instanța de judecată în temeiul art. 274 alin. 3 CRPC a devenit una dintre cele mai uzitate întreprinderi ale judecătorilor în procesul civil român. Asemenea întreprinderi au rezultat adesea în aplicarea arbitrară a articolului invocat în sensul menționat, materializându-se într-o practică neunitară a instanțelor de judecată la diferite nivele de jurisdicție și în încălcarea unor garanții procesuale fundamentale pe care le vom prezenta

* Lector universitar doctor, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” University, București (e-mail: beatrice.onicajarka@cunescu.ro).

în continuare. Prezentul studiu are relevanță în ceea ce privește analiza practicii judecătorești existente și posibilitatea de uniformizare a acestor practici din punct de vedere al instrumentelor pentru asigurarea acestei uniformizări.

REFERIRI LA LITERATURA DE SPECIALITATE

În doctrina de specialitate, dreptul instanțelor de judecată de a micșora cheltuielile de judecată constând din onorariile avocaților a fost abordată de puține ori. Opinia noastră în acest sens este susținută și de faptul că, art. 274 alin. 3 CRPC are același conținut încă înainte de 1989. Există câteva articole publicate pe acest subiect, care se concentrează pe elementele de drept material utilizate de către instanțele de judecată în aprecierea criteriilor prevăzute de art. 274 alin. 3 CRPC. În acest sens, doctrina în materie este menționată pe parcursul prezentului ca punct de pornire în analiza jurisprudenței instanțelor de judecată.

CONȚINUTUL ART. 274 ALIN. 3 CRPC

Articolul 274 alin. 3 CRPC prevede că judecătorii au dreptul să mărească sau să micșoreze onorariile avocaților părții în favoarea căreia a fost soluționată cauza, care vor fi suportate de către partea care cade în pretenții. Opinia dominantă în doctrină¹ este aceea că instanțele nu sunt obligate să mărească sau să micșoreze în mod automat onorariile avocaților și că este la discreția lor dacă optează în acest sens. O asemenea interpretare ridică diferite aspecte procedurale discutabile cu privire la exercitarea acestui drept de către instanța de judecată *ex-officio* sau la solicitarea părților în proces și dreptul la un proces corect.

Articolul 274 alin. 3 CRPC prevede că instanța de judecată poate folosi următoarele criterii de apreciere în exercitarea dreptului menționat:

- a). tabelul de onorarii minime al avocaților care în prezent nu mai există, și
- b). aprecierea existenței unei disproporții vădite între onorariile avocaților și valoarea pretenției sau a muncii prestate de către avocat.

Aplicarea criteriilor menționate este foarte controversată lăsând loc unei aplicări arbitrare a art. 274 alin. 3, după cum vom arăta mai jos.

Articolul 274 alin. 3 CRPC menționează de asemenea că orice decizie luată în baza acestui articol trebuie să fie motivată.

DIFERITE ABORDĂRI ALE ACORDĂRII ONORARIILOR AVOCAȚILOR DREPT CHELTUIELI DE JUDECATĂ ÎN PROCESUL CIVIL ROMÂN

Diferitele abordări ale aplicării articolului 274 alin. 3 CRPC sunt următoarele:

1). Neaplicarea articolului 274 alin. 3 CRPC pentru considerentul că relația dintre client și avocat, inclusiv quantumul onorariului reprezintă acordul părților și drept consecință un judecător nu poate interveni în acest acord pentru a micșora valoarea unui asemenea onorariu.

2). Aplicabilitatea art. 274 alin. 3 CRPC în sensul că judecătorii sunt îndreptățiți să micșoreze onorariile avocaților deoarece o asemenea acțiune nu intervine în relația juridică existentă între avocat și clientul său, iar decizia judecătorilor în sensul micșorării cheltuielilor de

¹ Vezi Victor Ursa, Valentina Deleanu, Dreptul Instanțelor de a crește sau reduce cheltuielile de judecată reprezentate de onorariile avocaților, publicată în revista „Dreptul” nr. 6/1978 p.14 -18.

judecată reprezentate de onorariile avocaților doar va stabili întinderea cunatumului onorariilor ce vor fi suportate de partea căzută în pretenții în proces.

1). Prima abordare a fost confirmată în 1996 prin practica Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția Comercială prin decizia nr. 914/1996 și ulterior urmată de practica instanțelor de grad inferior.

O asemenea decizie a fost criticată de doctrină² în baza prevederilor Legii 51/1995, care reglementează profesia de avocat și a Statutului profesiei de avocat, care lege la art. 31 dispune orice plângere cu privire la onorariile avocaților poate fi soluționată doar de către Decanul Baroului .

Criticile aduse acestei decizii erau făcute în sensul că în procesul civil onorariile avocaților părții în favoarea căreia s-a soluționat procesul dau naștere la două raporturi juridice diferite. Primul raport este unul de drept contractual material creat între avocat și clientul său. Cel de-al doilea este unul procedural născut între partea care a căzut în pretenții și cea în favoarea căreia a fost soluționată cauza, fundamentat pe culpa procedurală, în baza căreia partea ce a căzut în pretenții trebuie să suporte cheltuielile de judecată ce au fost făcute de către partea în favoarea căreia s-a soluționat cauza, inclusiv onorariile avocaților acesteia. Cele două raporturi sunt separate unul de celălalt, și prin micșorarea cheltuielilor de judecată constând din onorariile avocaților instanța de judecată nu modifică și nici nu intervine astfel în relația contractuală dintre avocat și clientul său, prin care au fost stabilite aceste onorarii.

Nu suntem în totalitate de acord cu critica adusă primei abordări în cadrul practicii instanțelor judecătorești referitoare la aplicabilitatea art. 274 alin.3 CRPC: Este adevărat că în relația privind procedura dintre părți, judecătorii pot acorda în totalitate sau numai parțial onorariile avocaților părții în favoarea căreia a fost soluționat litigiul, dar procedând în acest fel, judecătorul se pronunță implicit asupra relației contractuale dintre avocat și clientul său. Chiar criteriul enunțat în art. 274 alin. 3 CRPC este cel în conformitate cu care relația dintre avocat și client este evaluată de către judecător. În aprecierea existenței unei disproporții vădite dintre onorariile avocaților și valoarea pretențiilor sau a muncii prestate de către avocat, instanța judecătorească analizează elementele principale ale contractului de asistență juridică, și anume obiectul contractului și prețul stabilit de avocat și de client pentru acest obiect. Prin acordarea în tot sau în parte a onorariilor avocaților drept cheltuieli de judecată ce vor fi suportate de către partea care a căzut în pretenții, instanța judecătorească face de fapt aprecieri asupra modului de evaluare a muncii prestate de către avocat, asupra căreia clientul și avocatul au consimțit în contractul de asistență.

Conform art. 132 alin. 2 din Statutul profesiei de avocat, onorariile avocațiale sunt stabilite în funcție de dificultatea, complexitatea și durata cazului. Mai mult, alin. 3 al aceluiași art. 132 prevede că onorariile avocaților vor fi stabilite în considerarea următoarelor elemente: timpul și volumul muncii depuse pentru executarea mandatului primit sau a activității solicitate de client, natura, noutatea și dificultatea cazului, importanța intereselor în cauză, împrejurarea că acceptarea mandatului acordat de client îl împiedică pe avocat să accepte un alt mandat, din partea unei alte persoane, dacă aceasta împrejurare poate fi constatată de client fără investigații suplimentare, notorietatea, titlurile, vechimea în muncă, experiența, reputația și specializarea avocatului, conlucrarea cu experți sau alți specialiști impusă de natura, obiectul, complexitatea și dificultatea cazului, avantajele și rezultatele obținute pentru profitul clientului, ca urmare a muncii depuse de avocat, situația financiară a clientului, constrângerile de timp în care avocatul este obligat de împrejurările cauzei să acționeze pentru a asigura serviciile legale performante.

² Vezi Șerban Beligrădeanu, Dreptul instanțelor judecătorești de a aplica art. 274 alin. 3 CRPC după intrarea în vigoare a Legii 51/1995, publicată în revista "Dreptul" nr. 6/1997, p. 31-35, vezi de asemenea Gabriel Boroi, Octavia Spineanu - Matei, Codul de procedură Civilă comentat, editura Ch. Beck, București 2005, p. 426-429.

Cum asemenea criterii legale de evaluare sunt prevăzute de Statutul profesiei de avocat se pare că instanțele de judecată folosesc un dublu standard specific cadrului procedural creat de art 274 alin. 3 CRPC când hotărăsc micșorarea onorariilor avocaților acordate drept cheltuieli de judecată sau când în fapt cenzurează onorariile avocațiale care au fost stabilite în baza unor criterii legale punctuale, folosite de către avocat și client pentru stabilirea onorariilor în cadrul contractului de asistență juridică.

Înclinăm să credem că prin micșorarea onorariilor avocaților acordate drept cheltuieli de judecată instanțele de judecată în fapt revizuiesc legalitatea modalității prin care avocatul și clienții săi aplică elementele esențiale ale art. 132 din Statutul profesiei de avocat atunci când au încheiat contractul de asistență juridică.

2). Cea de-a doua abordare a practicii instanțelor judecătorești³ în acest domeniu este în favoarea creșterii sau reducerii onorariilor avocaților prin aplicarea articolului 274 alin. 3 CRPC. Raționamentul care susține o asemenea opinie este fie o simplă trimitere la respectivul articol, fie o explicație elaborată care include teoria abuzului de drept⁴.

EXERCITAREA DREPTULUI DE A MICȘORA ONORARIILE AVOCAȚILOR PĂRȚII ÎN FAVOAREA CĂREIA S-A SOLUȚIONAT CAUZA DE CĂTRE INSTANȚELE JUDECĂTOREȘTI, ÎN PROCESUL CIVIL ROMÂN

1. Motivate

1.1. Motivate de bază

După cum am menționat mai sus, în multe cazuri, instanțele ca motive a micșorării onorariilor avocaților acordate drept cheltuieli de judecată, fie au făcut doar referire la articolul 274 alineatul 3 CRPC fără a dezvolta motivele, fie au făcut trimitere la dreptul lor de a face aprecieri asupra acestui aspect. În alte cazuri, instanțele se limitează la a conchide că există o disproporție⁵ între munca avocatului și valoarea pretenției supusă judecării.

O asemenea motivație este în mod evident o încălcare a chiar prevederilor art. 274 alin. 3, care prevede că orice asemenea decizie de creștere sau micșorare a onorariilor avocaților trebuie motivată. Această motivație nu poate fi una superficială. De ceva vreme este acceptat în doctrină⁶, că o asemenea motivație trebuie făcută în considerarea situației întregului caz cât și a probatoriului administrat în cauză. Este necesar ca următoarele elemente să fie luate în considerație când o asemenea motivație este făcută: modalitatea în care sunt stabilite onorariile și competența celor care stabilesc aceste onorarii, complexitatea muncii de înaltă calificare, experiența, nivelul profesional și educațional al avocatului, proporționalitatea⁷ onorariului cu volumul de muncă

³ Vezi minuta întâlnirii Consiliului Superior al Magistraturii și a membrilor Comisiei pentru crearea unei practici judiciare unitare cu Președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție ("ICCJ") a României și reprezentatul parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și președinții secției civile și de conflicte de muncă și asigurări a Curților de Apel, pentru discutarea problemei, din data de 11.06.2008

⁴ Vezi Decizia 2420 din data de 11 aprilie 2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție Secția Civilă și de Proprietate Intelectuală care prevede că "scopul articolului 274 alin. 3 este de a preveni abuzul de drept, prin utilizarea onorariilor avocaților pentru alte scopuri decât accesul la asistență juridică calificată în timpul unui proces"

⁵ Vezi Curtea de apel Galați, Secția de drept comercial, maritim și fluvial, decizia nr. 1993 din data de 25 Mai 2005 în care este menționat că "onorariul avocatului acordat de către judecătorul sindic este în mod evident disproporționat atât față de volumul muncii depuse de avocat cât și față de valoarea datoriei"

⁶ Vezi Victor Ursa, Valentina Deleanu, *ibid.*

⁷ Vezi decizia 2420 datată 11 Aprilie 2008 a ICCJ Secția Civilă și de Proprietate Intelectuală

depusă pentru pregătirea apărărilor în cauză, determinată de complexitatea, dificultatea și noutatea litigiului.

1.2. Abuzul de drept și răspunderea civilă delictuală

O altă motivație pentru reducerea onorariilor avocațiale este întemeiată pe abuzul de drept și pe răspunderea civilă delictuală. După cum s-a afirmat în decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție („ICCJ”) nr. 2420 din data de 11 aprilie 2008, prevederile art. 274 alin. 3 sunt CRPC destinate prevenirii abuzului de drept.

Atât doctrina⁸ cât și jurisprudența⁹ consideră că fundamentul acordării cheltuielilor de judecată părții în favoarea căreia s-a soluționat litigiul este de fapt culpa părții care a căzut în pretenții. Culpa procedurală este cea care determină aplicarea efectelor contractului de asistență juridică dintre avocat și partea în favoarea căreia s-a soluționat litigiul și asupra părții căzute în pretenții, conform principiului că regula în materia reparării prejudiciului în domeniul răspunderii civile delictuale este repararea integrală a prejudiciului produs.

Dacă urmăim teoria menționată, dreptul de a pretinde repararea prejudiciului produs de un act ilicit, ca oricare alt drept subiectiv, poate fi exercitat în mod abuziv. Sancțiunea pentru abuzul de drept este, conform Codului Civil Român și Codului Român de Procedură Civilă, obligarea la suportarea acoperirii prejudiciului cauzat de faptul ilicit. Drept urmare, de fiecare dată când instanța decide că ar trebui micșorate onorariile avocaților părții în favoarea căreia s-a soluționat litigiul fondat pe criteriul din art. 274 alin. 3 CRPC sau pe criteriile ce reies din interpretarea acestui articol în lumina art. 132 din Statutul profesiei de avocat, atunci este instituită o prezumție de abuz de drept.

a. Aspecte procedurale

Teoria abuzului de drept în considerarea răspunderii civile delictuale conform art. 274 alin. 3 CRPC ridică o serie de probleme de drept procedural și material care au fost trecute cu vederea de către practică și doctrină.

Onorariile avocaților pot fi acordate în baza cererii expres făcută în acest sens de către partea în favoarea căreia s-a soluționat litigiul. Cuantumul onorariilor avocaților este solicitat fie pe parcursul procesului civil principal, la sfârșitul dezbaterilor în faza punerii de concluzii, când este cunoscută întinderea unor asemenea onorarii și a altor cheltuieli de judecată, fie pe cale separată într-un nou proces.

Părțile la litigiu de regulă optează pentru prima posibilitate și solicită cheltuielile de judecată, inclusiv onorariile avocaților, ca cerere accesorie la cea principală. După cum am menționat, cuantumul onorariilor avocaților împreună cu dovezile care le susțin sunt identificate în scris în faza punerii de concluzii. Părțile pot solicita cheltuielile de judecată oral, fără a identifica cât dintre acestea reprezintă onorariile avocaților. Drept urmare, în faza punerii de concluzii niciuna dintre părți nu cunoaște care este cuantumul onorariilor solicitate de către cealaltă parte și astfel niciuna dintre ele nu este capabilă să își expună punctul de vedere asupra unei asemenea solicitări. Pe de cealaltă parte, părțile în litigiu nu au cunoștință într-un asemenea moment, înainte de orice decizie, dacă instanța va invoca abuzul de drept în considerarea răspunderii civile delictuale a părții care solicită cheltuieli de judecată constând din onorarii de avocat, prevăzut de art. 274 alin. 3 CRPC, astfel că nu își pot pregăti apărări pentru a combate această teorie.

Abuzul de drept în considerarea răspunderii civile delictuale a părții care solicită cheltuieli de judecată constând din onorarii de avocat implică îndeplinirea mai multor condiții cumulative:

⁸ Vezi Gabriel Boroi, Octavia Spineanu - Matei, *ibid*.

⁹ Vezi decizia 2420 din data de 11 Aprilie 2008 a ICCJ Secția Civilă și de Proprietate Intelectuală

existența unei fapte ilicite, prejudiciul, legătura de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu și în cele din urmă a relei credințe¹⁰.

Toate aceste condiții sunt apreciate de către instanța de judecată în lipsa oricărei dovezi administrate în mod expres în acest sens de către oricare dintre părțile la proces și în absența oricăror concluzii scrise sau orale cu privire la această susținere.

Exercitarea în acest fel a dreptului instanței ce reiese din art. 274 alin. 3 CRPC sfidează nu numai principiile fundamentale ale procesului civil român și anume cel al contradictorialității, al rolului activ al instanței (art. 129 alin. 5 CRPC), al oralității procedurii, al egalității părților și al dreptului la apărare. Exercitarea dreptului instanței conform art. 274 alin. 3 CRPC de micșorare a cheltuielilor de judecată constând din onorarii de avocat sfidează drepturile constituționale ale părților la proces și dreptul fundamental al acestora la un proces echitabil¹¹.

Solicitarea cheltuielilor de judecată, inclusiv a onorariilor avocaților, pe cale separată de părților dreptul de a lua la cunoștință despre pretențiile părții în favoarea căreia s-a soluționat acțiunea principală cu privire la onorariile avocaților ce au fost ocazionate de procesul principal. Cu toate acestea, apărările părții care a căzut în pretenții nu sunt aproape niciodată întemeiate pe abuzul de drept. Prin aplicarea art. 274 alin. 3 CRPC în considerarea abuzului de drept și a răspunderii civile delictuale, fără informarea părților în timpul procesului asupra cererii privitoare la onorariile avocaților reprezentând cheltuieli de judecată, instanța continuă să încalce principiile contradictorialității, oralității, rolului activ, egalității părților și a dreptului la apărare. La sfârșitul dezbaterilor asupra proporționalității sau disproporției onorariilor avocaților cu munca prestată de avocat sau cu valoarea pretenției, partea în favoarea căreia s-a soluționat litigiul se poate găsi în situația în care onorariile avocaților sunt micșorate sau, mai mult, nu sunt acordate în baza unei prezumții a existenței unei fapte ilicite comise cu rea credință, elemente de drept care nu sunt discutate în respectivul proces.

Mai sunt și situații în care dreptul la cale de atac nu există în cazul deciziilor care micșorează onorariile avocaților în baza art. 274 alin. 3. Acesta este cazul deciziilor instanțelor de judecată pronunțate în contestațiile în anulare.

CONSTITUȚIONALITATEA ARTICOLULUI 274 ALIN. 3 CRPC

În 2005 a fost depusă la Curtea Constituțională o cerere prin care era ridicată excepția de necostituționalitate a art. 274 alin. 3 CRPC. Constituționalitatea respectivei prevederi a fost contestată în legatură cu articolele 11 alin. 2, 21, 24, 31 alin. 3, 52 alin. 1 din Constituția României. Prin decizia nr. 401 din data de 14 iulie 2005, Curtea Constituțională a decis că singurul articol care are relevanță asupra constituționalității art. 274 alin. 3 CRPC este art. 24 din Constituție care prevede dreptul părților de a fi asistate *ex-officio* sau de către un avocat ales, și a respins cererea, menținând articolul 274 alin.3 CRPC.

Constituționalitatea articolului 274 alin. 3 a mai fost contestată în 2007 în legătură cu articolele 15 alin. 1, 16 alin. 1, 24 alin 2, 44 și 45 din Constituția României, când din nou¹² Curtea

¹⁰ Vezi Ion Deleanu, *Tratat de Procedură Civilă I*, a 4-a ediție, revizuită, completată și actualizată, editura Servo Sat 2004, p. 590, vezi de asemenea Viorel Ciobanu, Gabriel Boroș, *Drept procesual civil*, Curs Selectiv Ediția a 3-a, editura All Beck 2005, p.50

¹¹ Egalitatea de mijloace în cazul Kremarand și alții v. Republica Cehă, Instanța a menționat “o parte în proces trebuie să aibă posibilitatea să se familiarizeze cu probele în fata curții, cât și de asemenea să aibă posibilitatea să comenteze asupra existenței, conținutului și autenticității în modalitatea și în intervalul de timp pe care le consideră potrivite și dacă este cazul în formă scrisă și în avans”.

¹² Vezi Decizia Curții Constituționale nr. 493 din 29.05.2007

Constituțională a respins acțiunea considerând că în mare motivația dată în Decizia nr. 401 datată 14 iulie 2005 este încă aplicabilă în acest sens.

Motivația Curții este în mod evident foarte superficială de vreme ce multe dintre aspectele referitoare la dreptul instanțelor judecată de a cenzura sau micșora onorariile avocaților comentate mai sus nici nu au fost abordate.

CRITERIUL APLICAT DE CĂTRE CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Pentru respingerea excepției neconstituționalității, în fața Curții Constituționale, Ministerul Public și chiar Curtea Constituțională au invocat practica Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) în ceea ce privește micșorarea onorariilor avocaților. O asemenea practică există dar criteriile folosite de către CEDO sunt diferite de cele folosite de instanțele judecătorești românești.

Criteriile folosite în practica CEDO se referă la realitatea, necesitatea și caracterul rezonabil¹³ al cheltuielilor de judecată, inclusiv al onorariilor avocaților.

Dacă realitatea și necesitatea cheltuielilor de judecată sunt elementele aplicabile în sistemul de drept românesc, criteriul caracterului rezonabil este străin acestuia care este un sistem bazat pe dreptul roman. Caracterul rezonabil este un concept de common law care a fost preluat în dreptul român și de către instanțele românești în practica lor fără nicio clarificare, mai ales în legătură cu articolul 6 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului aplicat și interpretat de către Curtea Europeana pentru Drepturile Omului.

DE LEGE FERENDA

Proiectul viitorului Cod de Procedură Civilă menține prevederea existentă în acest sens în prezentul cod și aparent introduce mai multe criterii pentru evaluarea onorariilor avocaților în procesul de reducere a acestor cheltuieli.

În acest sens, articolul 438 alin. 2 din proiect prevede că „*instanța poate reduce parțial, chiar și din oficiu, cu motivare onorariile avocaților, când asemenea onorarii sunt disproporționate în mod evident cu valoarea sau complexitatea cauzei sau cu activitatea prestată de către avocat, având în vedere caracteristicile cauzei*”.

La sfârșitul alineatului 2 al articolului 438 se prevede că acțiunea instanței nu va afecta relația dintre avocat și clientul său.

Conform art. 439 din proiect, dovada existenței și cuantumului cheltuielilor de judecată, inclusiv aceea referitoare la onorariul avocatului trebuie să fie făcută până cel mai târziu la sfârșitul dezbaterilor pe fond.

Noua propunere a formei existentului articol 274 alin. 2 CRPC nu rezolvă multe dintre problemele de drept material și procedural ridicate de prezentul studiu. Exceptând clarificarea faptului că instanțele ar trebui să exercite din oficiu acest drept sau la solicitarea uneia dintre părți și cu excepția introducerii criteriului complexității și circumstanțelor cauzei, textul menține posibilitatea încălcării principiilor fundamentale ale dreptului civil cum ar fi de exemplu contradictorialitatea procedurilor, caracterul oral al procedurilor, egalitatea părților, dreptul la apărare și va face subiectul unor critici similare în viitor.

¹³ Vezi Sabou și Parcalab vs. Romania, cererea nr. 46.572/99 Decizia CEDO din data de 28.09.2009, publicata în Monitorul Oficial, Prima Parte no. 484/08.06.2005.

INSTRUMENTE PENTRU CREAREA UNEI PRACTICI UNIFORME A INSTANTELOR DIN ROMÂNIA

Instrumentele disponibile pentru crearea unei practici unitare a instanțelor din România sunt recursul în interesul legii prevăzut de art. 329 CRPC și mecanismul pus la dispoziție de către Convenția Europeană pentru Drepturile Omului.

Recursul în interesul legii prevăzut de art. 329 CRPC este de competența Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție conform articolului 25 din Legea 304/2004 și poate fi declanșat exclusiv de către Procurorul General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sau de colegiile de conducere a curților de apel.

În ciuda continuului progres procedural, mecanismul în fața Curții Europene pentru Drepturile Omului încă implică diferite faze și pune dificultăți.

Ambele instrumente menționate pentru crearea unei practici uniforme a instanțelor de judecată din România în ceea ce privește micșorarea onorariilor de avocat reprezentând cheltuieli de judecată în procesul civil român implică atât un timp îndelungat cât și limitări și piedici pentru părțile în litigiu.

CONCLUZII

Dreptul instanțelor de a micșora cheltuielile de judecată reprezentând onorariile avocaților reprezintă în forma prevăzută de articolul 274 alin. 3 CRPC o sursă constantă de nesiguranță juridică care practic afectează relația dintre avocat și client. Considerăm că instanța ar trebui să aibă dreptul de a cenzura onorariile avocaților în cursul unui proces civil. Cu toate acestea, un asemenea drept trebuie să fie exercitat cu precauție și doar cu posibilitatea părții implicate de a-și apăra poziția în cazul în care partea adversă sau instanța consideră că onorariile avocaților sunt disproporționate în raport cu valoarea cauzei, munca avocatului sau alte criterii.

Situația ar putea fi remediată fie prin folosirea unui instrument prin care să se creeze o practică unitară a instanțelor, or prin propunerea unui nou text al articolului în cauză care să prevadă că atacarea cuantumului onorariului avocatului trebuie adusă la cunoștința părții în proces și dezbătută cu posibilitatea exercitării dreptului la apărare cu privire la acest aspect și posibilitatea folosirii criteriilor legale prevăzute de articolul 132 din Statutul Profesiei de avocat.

Menținerea unei situații de nesiguranță juridică va crea dificultăți în relația dintre avocat și clientul său cu privire la recuperarea cheltuielilor de judecată în întregime lor în cursul procesului civil român pentru onorarii stabilite contractual în conformitate cu prevederile legale și declarate în scopuri de taxare.